

Alan Williams

Híd menny és föld között¹

Kedves vendégek, főtisztelendő püspök úr, barátaim, unitárius testvéreim, óriási kitüntetésnek tekintem, hogy zenészként a kiváló Concordia vonósnégyessel vehetek részt ebben az ünneplésben.

Több mint 25 éven keresztül foglalkoztam a magyar zenével és kultúrával mint unitárus és mint zenész. Be kell vallanom, hogy amikor Pap Mária püspöki titkár javasolta, hogy vonósnégyest írjak erre az alkalomra, nem voltam biztos, hogy sikerülne az ötlet megvalósítása. Mert Beethoven óta a zenei világ úgy tekintett a vonósnégyes formájára, mint egyfajta ars poeticára – magán jellegű, nem nyilvános zenei kifejezési forma, ami inkább a zeneszerző gondolkodása zárt világát testesíti meg.

Sokáig gondolkoztam azon, hogyan írom meg a darabot, amíg csak december elején el nem kezdtem írni, és karácsonyig be is fejeztem. A darab címét Kínában határoztam meg: Híd menny és föld között. Januárban hallottam hagyományos kínai zenészeket előadni a gu-kin nevezetű hangszeren, ami valamennyire hasonlít a magyar citerához. A hagyomány szerint három fajta előadási módja van a gu-kinnek:

- a mennyország zenéje (felhangokon játszani);
- emberi zene (ujjal változtatni a húrok hangmagasságát); és
- földi zene (csak az üres, le nem fogott húrokon játszani).

Tehát a zene szerepe e három réteget szimbolikus módon összehozni. Ebben is emlékeztem Balázs Ferenc Bejárom a kerek világot című könyvének egy szaka-

¹ Elhangzott 2018. január 12-én a kolozsvári belvárosi templomban, Alan Williams kortárs nagy-britanniai zeneszerző *Híd menny és föld között* című vonósnégyesének ösbemutatója alkalmából.

szára. Idézek: „Aztán elővette Liang kéthúrú hegedűjét, és öthangos skálán bájos dalokat játszott rajta. Én utánadúdoltam az egyszerű dallamokat, s amikor kicsivel később, alvásra készen, a pokrócainkba beburkolóztunk, azon kaptam magamat, hogy vég nélküli szimfóniák zengenek bennem kínai módra.”

A másik kezdőpontja a darabnak Körösfői-Kriesch Aladár képe a tordai országgyűlésről. Ott áll a kép közepén Dávid Ferenc, és világos, hogy a festő úgy képzei el Dávidot, mint egy ótestamentumi prófétát, telve az Isten szellemével – a próféta is egyfajta híd a menny és a föld között. Tehát a mennyeországi téma, amivel a darab kezdődik. (MUS EX 1.)

Dávidnak van saját témája: a 16. században és utána is a zeneszerzők kedvelt módszere volt megzenésíteni a neveket. Például Josquin des Prez a patrónusa nevét használta a Hercules Dux Ferrariae címet viselő miséjének fő témájában. Ezt a módszert használtam magam is, Dávid nevét megzenésítettem, és ebből nőtt ki egy egész dallam, amit hallani fognak a darab végén. (MUS EX 2.)

Az egyházalapító nevét először magyarul, aztán németül dolgoztam át. A Franz Hertel-téma csak a harmadik tételben hallatszik; de a Dávid Ferenc-dallamot a darabban mindenütt lehet hallani töredékekben. A zenei anyagot egy zenei idézettel bővítettem a lassú tételben, amit a mű írása közben véletlenül találtam. John Ireland 20. századi angol zeneszerző munkáját nem nagyon ismertem, amíg meg nem tudtam – véletlenül – hogy az apja, Alexander Ireland unitárius volt, és Emersonnak a szerkesztője volt Nagy-Britanniában. A fi a gyerekkorában az altrinchami unitárius templomba járt, ahová én magam is jártam szintén gyerekkoromban.

Tehát ez itt egy személyes és unitárius kapcsolat, de emellett találtam Irelandtól olyan zenei anyagot, ami a többi témával is harmonizál. (MUS EX 3.)

Ennyiféle zenei anyagból építettem az egész darabot, jó sok variációval. Négy tételből áll a darab, ami a klasszikus hagyományt tükrözi. Az első tétel lassú bevezetéssel kezdődik, aztán hamar allegrettóvá válik. A második lassú tétel. A harmadik a scherzo, és a negyedik foglalja össze a témákat és zenei anyagokat, amelyeket a vonósnyegyes az előző három tételben fejlesztett.

Emellett van egyfajta drámai, narratív vonulat is a műben, ami Dávid Ferenc személyiségéről szól. Micsoda bátor ember az, aki úgy szerette az igazságot, hogy hajlandó volt mindent föladni érte! A darab első tétele Dávidot a dévai várban képzei el, aki halála küszöbén visszaemlékszik az életpályájára. Zeneileg a bevezetés összeköti a bebörtönözés erőszakosságát, valamint Dávid sóvárgását az igazság iránt. Aztán a gyorsabb zene ábrázolja a nyughatatlan lelkű Dávidot. A második tétel alcíme *A halk és a szelíd hangja*, és azt képzeltem, hogy a reformáció forradalmi hangulata, amit hallottunk az első tételben, annak közepében, a

csend pillanataiban Dávid meghallja az igazság hangját. Zenész számára nem a hangzó anyag a legjelentősebb, hanem a csend, ami jön a hangok között. Talán van itt egy párhuzam a teológia területével is...

A harmadik tétel alcíme *A vita*, és ebben a teológiai vitákat zenével próbáltam ábrázolni, amelyek a tordai ediktumhoz vezettek. Itt az ellenpont tükrözi a vita formalitását, miközben a táncritmusok a vita energiáját képviselik.

A negyedik tétel az egyetlen, amiben halljuk a 16. század zenéjét. Az első tétel anyagához és annak nyughatatlan hangulatához térünk vissza, aztán elérjük a mű krízispontját. A Dávid Ferenc-dallamot átdolgoztam úgy, mintha Bakfark Bálint, János Zsigmond udvari lantosa komponálta volna. De fölötte a menny témát az első hegedős játssza. Szándékos a diszsonancia, mivel ha a türelem bármit jelent, akkor azt biztosan, hogy csak azt tűrhetjük el, ami feszültséget okoz a világnézetünkben. Ha valami nem okoz feszültséget, nem kell azt tűrnünk. Ha úgy tűnik, egy kicsit bizonytalanul, sötéten fejeződik be a darab, talán azért, mert bizonytalan, sötét időkben élünk. A türelem alapelvét állandóan kell véde-nünk, és újra és újra föl kell építeni. Mahatma Ghandi, amikor egy újságíró kérdezte tőle, hogy mit gondol a nyugati civilizációról, azt felelte, „egy jó ötlet lenne”. Ezekben a nehéz és bizonytalan időkben a türelem tényleg jó lenne, és az a feladatunk, amit Dávid Ferenctől örököltünk, hogy fedezzük föl, mi az igazságunk számunkra, ugyanakkor ismerjük el, hogy a felebarátunknak saját útja van. Ehhez ragaszkodjunk minden világi kísértés és fenyegetés ellenére.